

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет фізичного виховання і спорту

Дейнега Євген Анатолійович

**СУЧАСНІ ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ТЕХНІКО-ТАКТИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ ШПАЖИСТІВ ВИСОКОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ**

017 – Фізична культура і спорт

Автореферат дипломної роботи
на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр»

Миколаїв 2019

Роботу виконано на кафедрі олімпійського та професійного спорту
Чорноморського національного університету імені Петра Могили

Керівник роботи: доктор біологічних наук, професор
Коробейніков Георгій Валерійович

Рецензент :

Захист відбудеться 20 лютого 2019 р. о 9 годині на засіданні екзаменаційної комісії у Чорноморському національному університеті імені Петра Могили за адресою: м. Миколаїв, вул. 68 десантників, 10, аудиторія 4-104.

Із дипломною роботою можна ознайомитись у бібліотеці Чорноморського національного університету імені Петра Могили.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. За останні роки значно збільшилася кількість країн, спортсмени яких претендують на перемогу в чемпіонатах світу та Олімпійських іграх. Конкуренцію традиційно сильним фехтувальникам Італії,

Франції, Німеччини, Росії, Угорщини дедалі частіше становлять спортсмени Польщі, Куби, США, України, Румунії, Кореї, Китаю, Австрії та інших країн (В.А. Бусол, П.М. Азарченков, 2007). Поряд із тим неможливість збільшення обсягів та інтенсивності тренувальних навантажень фехтувальників на шпагах зумовлює пошук нових шляхів та резервів до вдосконалення різних сторін підготовленості фехтувальників на шпагах, зокрема шляхів індивідуалізації (Л.О. Радченко, 2002; Є.П. Врублевський, 2006; Д.В. Шишлова, 2011) .

У процесі розвитку фехтування на шпагах сформувалося декілька засобів управління зброєю, що передбачають використання гладкої та ортопедичної рукояток. Вони характеризуються відмінностями форми та способами управління ними, що позначається на арсеналі техніко-тактичних дій фехтувальників. Це формує потребу брати до уваги індивідуальні особливості фехтувальників на шпагах при виборі рукояток зброї та побудові тренувального процесу з урахуванням засобів управління зброєю.

У наукових дослідженнях, присвячених підготовці фехтувальників, питання управління зброєю є невисвітленими. Увагу науковців сконцентровано на дослідженні фізіологічних, психологічних та медико-біологічних аспектів підготовки у фехтуванні (В.Г. Сивицький, 1998; О.В. Шаламова, 2009; Г.О. Лопатенко, 2011; З.С. Семеряк, 2014; А.І. Хохла, 2014), моделюванні процесу техніко-тактичної підготовки фехтувальників (Z. Czajkowski, 2001; І.Г. Рошцін, 2007; М.А. Риднік, 2009; О.М. Шевчук, 2010; А.В. Бакум, К.М. Сергієнко, 2011; З.С. Семеряк, 2013), дослідженні обсягів ефективності та результативності техніко-тактичних дій фехтувальників (О.М. Мороз, В.С. Шуберт, 2008; А.В. Бакум, В.В. Гамалій, 2010; О.М. Шевчук, 2010), дослідженні кінематичних характеристик техніко-тактичних дій фехтувальників (А.В. Бакум, В.В. Гамалій, 2012), взаємозв'язку фізичної та теоретичної підготовки з техніко-тактичною підготовкою фехтувальників (А.І. Хохла, 2014; О.Р. Задорожна, 2014). Водночас недостатньо дослідженими є психофізіологічні механізми забезпечення техніко-тактичної підготовки у фехтуванні, хоча загалом у спорті це має велике значення (Г.В. Коробейніков, 2011; Г.В. Коробейніков, Є.Н. Приступа, Л.Г. Коробейнікова, та ін., 2013).

Таким чином, наявність протиріччя між потребою в диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах та відсутністю наукових даних стосовно урахування в підготовці кваліфікованих фехтувальників на шпагах засобів управління зброєю зумовлює актуальне науково-практичне завдання диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням способів управління зброєю.

Мета дослідження. Обґрунтування диференційованої програми техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

Завдання дослідження:

1. Виявити основні проблеми техніко-тактичної підготовки у фехтуванні.
2. Визначити структуру та зміст техніко-тактичних дій висококваліфікованих фехтувальників на шпагах, які використовують різні засоби управління зброєю.
3. Визначити взаємозв'язки засобів управління зброєю та ефективності техніко-тактичних дій висококваліфікованих фехтувальників на шпагах.
4. Визначити критерії вибору засобу управління зброєю у фехтуванні на шпагах.
5. Визначити психофізіологічні характеристики фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.
6. Розробити та експериментально перевірити програму диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

Об'єкт дослідження: Техніко-тактична підготовка у фехтуванні.

Предмет дослідження: диференціація техніко-тактичної підготовки у фехтуванні на шпагах.

Методи дослідження:

1. Теоретичний аналіз та узагальнення використано для аналізу літературних джерел за проблематикою дослідження та виявлення основних проблем техніко-тактичної підготовки у фехтуванні.
2. Документальний метод застосовано для аналізу офіційних документів

Міжнародної федерації фехтування, Національної федерації фехтування України, програм з фехтування для ДЮСШ та інших документів.

3. Педагогічне спостереження було використане з метою визначення арсеналу техніко-тактичних дій висококваліфікованих фехтувальників на шпагах.

4. Педагогічний експеримент був використаний для перевірки ефективності авторської програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

5. Методи математичної статистики були використані для опрацювання результатів дослідження. Зокрема, обчислено середнє арифметичне, середнє квадратичне відхилення, здійснено кореляційний аналіз, визначено критерій Шапіро-Уїлка, t-критерій Стюдента, критерій Вілкоксона, критерій Манна-Уїтні.

Наукова новизна:

–обґрунтовано доцільність диференціації техніко-тактичної підготовки кваліфікованих фехтувальників з урахуванням засобу управління зброєю на етапі попередньої базової підготовки, що передбачало розроблення, запровадження та перевірку ефективності комплексу засобів, який за специфікою структури та змісту змагальної діяльності відповідав визначеному способу управління зброєю.

– обґрунтовано системи вправ як компоненти варіативної частини програми диференційованої техніко-тактичної підготовки для фехтувальників, які використовують зброю з гладкою та ортопедичною рукоятками, що базуються на результативності й ефективності застосування техніко-тактичних дій в умовах змагальної діяльності.

– виявлено взаємообумовленість засобів управління зброєю та психофізіологічних характеристик фехтувальників на шпагах. Зокрема, для фехтувальників, які використовують зброю з гладкою рукояткою, характерні вищі показники простої зорово-моторної реакції, реакції вибору та реакції розрізнення.

Практичне значення роботи полягає у розробленні програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю, параметрів оцінювання технічної підготовки фехтувальників на шпагах, створенні пристрою для технічної підготовки фехтувальників.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми; сформульовано мету і завдання дослідження; визначено об'єкт, предмет; зазначено методи дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення магістерської роботи; подано інформацію про апробацію результатів дослідження.

У першому розділі **«Проблеми диференціації техніко-тактичної підготовки у фехтуванні»** було розглянуто напрями досліджень техніко-тактичної підготовки фехтувальників на: створення модельних характеристик змагальної діяльності фехтувальників, дослідження техніко-тактичної підготовки фехтувальників за допомогою сучасних комп'ютерних засобів, дослідження змін у техніко-тактичній підготовці залежно від змін правил змагань та інвентарю спортсмена, підготовка юних фехтувальників, фізична підготовка фехтувальників, взаємозв'язок різних сторін підготовленості фехтувальників.

Проаналізувавши значну кількість досліджень стосовно індивідуалізації підготовки спортсменів можна стверджувати про високу актуальність цього питання у спорті.

Найбільша кількість досліджень стосовно індивідуалізації підготовки спортсменів відбувалася в ігрових, циклічних видах спорту та єдиноборствах.

Актуальними напрямками розвитку техніко-тактичної підготовки фехтувальників на сьогоднішній день є: створення модельних характеристик змагальної діяльності фехтувальників, дослідження техніко-тактичної підготовки фехтувальників за допомогою комп'ютерного моделювання, дослідження змін у техніко-тактичній підготовці залежно від змін правил змагань та інвентарю спортсмена.

У багатьох дослідженнях стосовно техніко-тактичної підготовки фехтувальників визначався обсяг, ефективність та результативність атакуювальних, контратакуювальних та захисних дій, проте дані дослідження є застарілими або ж містять неповні дані щодо показників змагальної діяльності, отже постає необхідність проведення досліджень з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей у техніко-тактичній підготовці фехтувальників.

Питання індивідуалізації підготовки фехтувальників набуло актуальності ще у ХХ столітті, проте у наукових дослідженнях є недостатньо висвітленим.

Основними критеріями індивідуалізації підготовки фехтувальників є: антропометричні дані спортсменів, схильність до прояву конкретних рухових якостей, інтелектуальні здібності, психологічні особливості. Сукупність цих критеріїв формують певні стилі змагальної діяльності фехтувальників.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» розкрито сутність використання методів дослідження, подано загальні відомості про контингент досліджуваних, схарактеризовано етапи дослідження.

Дослідження було організоване та проведене впродовж чотирьох етапів:

1-ий етап.

Була здійснена конкретизація теми, мети дослідження, були сформовані завдання дослідження, визначені об'єкт та предмет дослідження, розроблено та затверджено обґрунтування магістерської роботи, було здійснено аналіз науково-методичної літератури за напрямком дослідження. Також було розроблено програму педагогічного спостереження за змагальною діяльністю висококваліфікованих фехтувальників на шпагах.

2-ий етап

Впродовж даного етапу дослідження було проаналізовано науково-методичну літературу за напрямком дослідження, проведено педагогічне спостереження за змагальною діяльністю висококваліфікованих

фехтувальників на шпагах, проведено анкетування, яке стосувалося проблематики вибору засобу управління зброєю у фехтуванні на шпагах, а також була здійснена розробка програми педагогічного експерименту.

3-ий етап

На даному етапі дослідження було здійснене вимірювання психофізіологічних характеристик висококваліфікованих фехтувальників на шпагах, які використовують зброю з гладкою рукояткою. А також проведено педагогічний експеримент, у якому було перевірено ефективність авторської програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням способів управління зброєю. На початку і в кінці педагогічного експерименту було здійснене вимірювання психофізіологічних характеристик учасників експерименту а також показників технічної підготовленості. Також була здійснена обробка результатів експерименту.

У третьому розділі **«Ефективність авторської програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю»** отримані дані, що вказують на складність та різноманітність взаємозв'язків між функціональним станом та спеціальною фізичною підготовленістю кваліфікованих спринтерів.

1. З метою розв'язання завдань дослідження нами було розроблено авторську програму диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю, яка включала в себе диференційовані тренувальні вправи та завдання як для фехтувальників, які використовують зброю з гладкою рукояткою, так і для фехтувальників, які використовують зброю з ортопедичною рукояткою.

Структура програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

№	мезоцикл			контрольн о- підготовчи
	базовий	базовий	базовий	

		1	2	3	4
мікроцикли	1	втягуючий	ударний	відновний	ударний
	2	ударний	ударний	ударний	ударний
	3	ударний	ударний	ударний	відновний
	4	відновний	відновний	відновний	відновний

2. Для перевірки ефективності авторської програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю нами був проведений педагогічний експеримент.

3. На початку педагогічного експерименту не було виявлено достовірних відмінностей у показниках психофізіологічних характеристик фехтувальників а також у показниках техніко-тактичної підготовленості фехтувальників на шпагах, які входили до експериментальних та контрольної групи.

4. Серед показників психофізіологічних характеристик фехтувальників на шпагах найвищий приріст у кінці експерименту спостерігається за показником силової витривалості кисті у експериментальній групі №1 та складає 9%, при $p < 0,01$.

ВИСНОВКИ

1. Основними проблемами досліджень техніко-тактичної підготовки фехтувальників є створення модельних характеристик змагальної діяльності фехтувальників, дослідження техніко-тактичної підготовки фехтувальників за допомогою сучасних комп'ютерних засобів, дослідження змін у техніко-тактичній підготовці залежно від змін правил змагань та інвентарю спортсмена, підготовка юних фехтувальників, фізична підготовка фехтувальників, взаємозв'язок різних сторін підготовленості фехтувальників. У багатьох дослідженнях щодо техніко-тактичної підготовки фехтувальників визначено обсяг, ефективність і результативність атакуювальних, контратакуювальних та захисних дій, проте ці дослідження є застарілими або ж

містять неповні дані щодо показників змагальної діяльності. Отже, постає потреба у проведенні досліджень з урахуванням сучасних тенденцій та особливостей техніко-тактичної підготовки фехтувальників.

2. У результаті дослідження психофізіологічних характеристик фехтувальників на шпагах, які використовують зброю з гладкою та ортопедичною рукоятками та їх порівняння визначено, що показники простої зорово-моторної реакції, реакції вибору та реакції розрізнення у фехтувальників на шпагах, які використовують зброю з гладкою рукояткою, є достовірно вищими (201,8 мс; 316,2 мс; 303,9 мс відповідно, $p > 0,05$), ніж у фехтувальників на шпагах, які застосовують зброю з ортопедичною рукояткою (243,5 мс; 365,1 мс; 338,3 мс).

3. Авторська програма техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах, які використовують зброю з гладкою та ортопедичною рукоятками, містить тренувальні вправи та завдання, диференційовані відповідно до арсеналу техніко-тактичних дій висококваліфікованих фехтувальників на шпагах, психофізіологічних показників фехтувальників на шпагах і результатів опитування тренерів із фехтування.

4. Серед показників психофізіологічних характеристик фехтувальників на шпагах найбільше зростання в кінці експерименту спостерігається за показником силової витривалості кисті в експериментальній групі 1 і становить 9 % при $p < 0,01$. Серед показників технічної підготовленості після експерименту спостерігається достовірне зростання показників в експериментальних і контрольній групах, що є результатом тренувань. Проте в експериментальних групах зростання показників є вищим, ніж у контрольній, що підтверджує ефективність авторської програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

5. У результаті педагогічного експерименту доведено ефективність авторської програми диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю. Так, в експериментальній групі фехтувальників, які використовували зброю з гладкою рукояткою, точність уколу при виконанні простих атак та атак з

переводами становить $8,9 \pm 0,8$ дії, і є достовірно ($p < 0,01$) вищою, ніж в експериментальній групі фехтувальників, які застосовували зброю з ортопедичною рукояткою ($8,8 \pm 0,7$ дії), та в контрольній групі ($8,0 \pm 0,9$ дії). Водночас, результати тесту на точність уколів при виконанні атак з діями на зброю є достовірно ($p < 0,01$) вищими в експериментальній групі фехтувальників, які застосовували зброю з ортопедичною рукояткою.

Можливі напрями продовження досліджень полягають у визначенні об'єктивних критеріїв вибору засобу управління зброєю у фехтуванні на шпагах, визначенні впливу вибору засобу управління зброєю на психофізіологічні характеристики фехтувальників на шпагах на усіх етапах багаторічної підготовки, розробленні програм диференційованої техніко-тактичної підготовки у фехтуванні на шпагах на різних етапах багаторічної підготовки.

АНОТАЦІЇ

Дейнега Є.А. Сучасні шляхи вдосконалення техніко-тактичної підготовки шпажистів високої кваліфікації. – Рукопис.

У роботі було обґрунтовано програму техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю. Було виявлено основні проблеми техніко-тактичної підготовки у фехтуванні.

Визначено структуру та зміст техніко-тактичних дій висококваліфікованих фехтувальників на шпагах, які використовують різні засоби управління зброєю, взаємозв'язки засобів управління зброєю та ефективності техніко-тактичних дій висококваліфікованих фехтувальників на шпагах. Визначили критерії вибору засобу управління зброєю у фехтуванні на шпагах та психофізіологічні характеристики фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

Розробили та експериментально перевірили програму диференціації техніко-тактичної підготовки фехтувальників на шпагах з урахуванням засобів управління зброєю.

Ключові слова: шпажисти, фехтування, технічна підготовка, тактична підготовка, висока кваліфікація.

Дейнега Е.А. Современные пути усовершенствования технико-тактической подготовки шпажистов высокой квалификации. - Рукопись.

Дипломная работа на соискание степени магистра по специальности 017 – Физическая культура и спорт. – Черноморский национальный университет имени Петра Могилы. – Николаев, 2019.

В работе была обоснована программа технико-тактической подготовки фехтовальщиков на шпагах с учетом средств управления оружием. Были определены основные проблемы технико-тактической подготовки в фехтовании.

Определена структура и содержание технико-тактических действий высококвалифицированных фехтовальщиков на шпагах, которые используют разные средства управления оружием, взаимосвязь средств управления оружием и эффективности технико-тактических действий высококвалифицированных фехтовальщиков на шпагах. Определили критерии выбора средств управления оружием в фехтовании на шпагах и психофизиологические характеристики фехтовальщиков на шпагах с учетом средств управления оружием.

Разработали и экспериментально проверили программу дифференциации технико-тактической подготовки фехтовальщиков на шпагах с учетом средств управления оружием.

Ключевые слова: шпажисты, фехтование, техническая подготовка, тактическая подготовка, высокая квалификация.

Deinega E.A. Modern ways to improve the technical and tactical training of highly qualified sword professionals. - Manuscript.

Master's degree diploma thesis on speciality 017 – Physical culture and sport. – Petro Mohyla Black Sea National University. – Mykolaiv, 2019.

The work substantiated the program of technical-tactical training of fencers with epee, taking into account the means of weapon control. The main problems of technical and tactical training in fencing were identified.

The structure and content of technical-tactical actions of highly skilled fencers with swords, which use different weapons control tools, the relationship of weapon controls and the effectiveness of technical-tactical actions of highly skilled sword fencers are determined. Determined the criteria for the selection of weapon control

tools in fencing with swords and psycho-physiological characteristics of sword fencers with regard to weapon control tools.

We developed and experimentally tested a program for the differentiation of technical-tactical training of fencers on epee, taking into account the means of weapon control.

Keywords: swordmen, fencing, technical training, tactical training, high qualification.

